

"Cum historia pro securitate!"

**SZEMERE BERTALAN
MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG**

✉ : H-1037 Budapest, Haránt utca 12.

☎ : (+36/06-1) 250-6199 ; @ : paradi.jozsef@gmail.com

Web: <http://www.szbmrtt.atw.hu>

A körlevelek megtalálhatók a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság honlapján
Tárgy: *Könyvismertetés*

**KÖRLEVÉL
(2020-390)**

Tisztelt Tagtársaim Kedves Szimpatizánsok!

Ezúton tájékoztatlak Benneteket arról, hogy tudományos társaságunkba nemrég felvett tagtársunk VIRÁGH Ajtony tollából értékes mű került kiadásra, melyben a szerző a Károly Csapatkereszt magyarországi történetét dolgozta fel. E kötet ismertetésére irányul jelen körlevellem.

VIRÁGH Ajtony:

Csaták tigrisei. A Károly Csapatkereszt története.

Budapest, s.a., Monarchia Kiadó – Magyar Vezérkar Tudományos Kutatóhely.
162 p. HU-ISBN 978 963 12 5058 9.

A kötet kézirata a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság
„Inter arma silent leges”

tudományos pályázatán 2014-ben különdíjban részesült.

A kiadást támogatta:

- Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítvány
- Werbőczy Alapítvány.

Érdekes jelenség, hogy a kötetben nem találkoztam a kiadás évének a feltüntetésével. Szerepel ugyan 2016-os évszám a szövegben a kiadóhoz kapcsoltan címnegyedív sorozatcím oldalán, de a szám térbeli elhelyezkedéséből fakadóan nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy az a kiadó nevéhez fűződő információ, vagy sem.

A kötet dekoratív kivitelű, a téma feldolgozása színvonalas.

A *keménykötésbe burkolt* és kiváló minőségű papírra nyomtatott kötet esztétikus megjelenésű. Az első borító fotómontázst tartalmaz. A montázs *IV. Károly* Csapatkeresztre vetített képét ábrázolja, amint az uralkodó kitüntetés adományoz honvédeknek. Alatta látható a szerző neve, a kötet címe és a kiadó. A könyv gerincén — a magyar hagyományoknak megfelelően a szöveget alulról kezdődően elhelyezve — a szerző neve és a mű címe olvasható. A hátsó borító felső részében recenzió, alatta pedig a Károly Csapatkereszt fotója és a kiadó szervezetek emblémája látható. A borító alapszíne a sötétszürke, melyen a feliratok és a képek világos tónusúak. Csupán a kiadói emblémák színei az eredetiek, illetve az első borító motívuma úgynevezett „antik barna”. Ez a szín azonban — annak ellenére, hogy kiemeli a fotómontázst a háttérből — nem teszi tolakodóvá a borító fő motívumát.

Egyedi a *címnegyedív* tartalmi elosztása. Az úgynevezett szennycímoldalra került — a magyar könyvészeti hagyományoknak megfelelően — a szerző neve és a könyv címe. A sorozatcímoldalra csoportosított a kiadó olyan információkat, amelyek helye eredetileg a címnegyedív negyedik oldalán, azaz a copyright oldalon lenne, nyilvánvalóan a copyright oldal tehermentesítése érdekében. A címnegyedív harmadik oldala az úgynevezett címoldal a klasszikus tartalomtól — szerző neve, könyv címe, kiadás helye, kiadás ideje, kiadó neve — eltérően köszönetnyilvánításokat tartalmaz. Ezen oldal klasszikus tartalma pedig a címnegyedív második oldalára azaz a sorozatcímoldalra került. Mivel pedig a szerkesztő, a fotók alkotói és egyéb feladatokat ellátók valamennyien átkerültek a copyright oldaláról a címnegyedív sorozat oldalára, így a címnegyedív copyright oldala is a köszönetnyilvánítás oldalává vált a sorozatcímoldalhoz hasonlóan.

A címnegyedívet követő oldalon került feltüntetésre a kézirat külön-díjban részesítése.

A következő oldal várát, majd azt követő oldalon *in memoriam*-ként is felfogható idézet található egy 1917-ben megjelent tábori újságból a Ludovika plakettjének a társaságában.

A következő oldalon a *tartalomjegyzék* olvasható. Ezt követő új oldalon pedig a MAKAI Ágnes tollából származó *ajánlás* szerepel. Végül pedig a kötet elején az utolsó számozatlan oldalon *IV. Károly* a Szent István Rend ornátusában látható.

A mindkét oldalán várát első lapot is beleszámítva mindez 12 oldal terjedelmet vett igénybe. A szöveg a 13. oldalon kezdődik és a mellékleteket is beleszámítva a 162. oldalon végződik.

Sajnálatos módon a kötet végéről — a nemzeti hagyományinktól eltérően — hiányzik a *kolofon oldal*.

A kötet *szerkezeti felépítése* logikus, a fejezetek egymásra épülnek és egymásból következnek.

A kötet öt fő fejezetből és 24 alfejezetből, valamint a képi és a szöveges mellékletekből áll, továbbá 207 jegyzetet tartalmaz.

Rendkívül gazdag és jó minőségű a szövegben szereplő 154 és a képmellékletben található 192 *fénykép*. Az összeszámolás során a több fényképből összevágott illusztrációkat külön-külön vettem figyelembe. Az érthetőséget jól segíti, hogy a képeknek van elnevezése. Az eligazodást azonban nehezíti, hogy a képek számozatlanok és a kötetben található képekről készült jegyzéket a könyv nem tartalmaz.

A mű *nyelvezete* közérthető, egyszerű és világos, az idegen kifejezésektől több-kevésbé mentes. A terjengős, a többszörösen összetett mondatok nem jellemzik. A szövegben elhelyezett képek és a szöveg tartalma jól kiegészítik egymást. Sajnálatosnak tartom azonban, hogy a szövegben a szerző az intézményneveket nem a korabeli hivatalos nevükkel tüntette fel. Például a Magyar Királyi Vámország helyett csupán a „Vámország” szót használta. A szöveg ugyan ily módon is érthető, azonban egyben — főleg a

korszakban kevésbé járatos olvasók tekintetében — a pontatlanság lehetőségét is tartalmazza.

Tipográfia tekintetében a szerkesztés szerencsésnek nevezhető, bár nem tudtam rájönni arra, hogy egyes bekezdések miért tompák (a sor elején kezdődőek). Az egyértelmű ugyan, hogy a fejezetcímét követő bekezdés azért tompa mert a szerkesztők valószínűleg a magyar könyvészeti hagyományokat részesítették előnyben. Tompa bekezdések azonban a szöveg belsejében is előfordulnak, melyeknek a logikáját nem sikerült megfejtenem.

Az *idézetek* döntött betűtípussal való nyomtatása jól kiemeli az idézett szövegrészeket. Az idézetek száma és az idézett szövegrészek terjedelme is tekintélyes a könyv teljes szövegéhez viszonyítva — a 207 jegyzet csaknem ¼-e, pontosan 23,67 százaléka, azaz 49 hivatkozás idézetre vonatkozik — melyek harmonikusan belesimulnak a szerző szövegébe, létük elősegíti a kötet jobb megértését, a korhangulat felidézését.

Az első fő fejezet „*Az első világháborúban*” címet kapta, amelyben a szerző 10 alfejezetben bontotta ki a mondanivalóját. E fő fejezetben kerültek ismertetésre a Károly Csapatkereszt alapításának előzményei és körülményei, valamint elhelyezkedése a HABSBURG-dinasztia által alapított kitüntetések körében. Itt kapott helyet továbbá a formai jegyek bemutatása és minősítése, valamint az adományozási feltételek lényegének az ismertetése, továbbá a viselési szokások feltárása és a korabeli többi hadi elismeréssel való összehasonlítása, a kitüntetés módosítására irányuló főbb javaslatok számbavétele, a kitüntetettek valószínűsíthető létszámának a becslése és végül a magyarországi tanácsköztársaságban a viselhetőségének az elismertsége.

„*A Horthy-korszakban*” című második főfejezet hét alfejezetében fejtette ki a szerző gondolatait. Ide sorolható azonban „*A második világháború után*” című fejezet is, mivel e fejezetben is a Károly Csapatkereszt utóéletének a történetét ismerteti a szerző. Az egyértelműen kiderül VIRÁGH Ajtony művéből, hogy a Károly Csapatkereszt népszerű és megbecsült, a társadalomban elismeréstől övezett kitüntetés volt. Nyilvánvaló volt ugyanis, hogy azt a valódi frontszolgálatosok kaphatták. A kitüntetés társadalmi elismertségét az ország vezetése különböző kedvezményekkel is meg kívánta erősíteni a HORTHY-korszakban annak ellenére, hogy a korszak elején a kitüntetés némi alkotmányjogi problémákat is felvetett, ezeket azonban áthidalták. A Károly Csapatkereszttel kitüntetettek előnyben részesültek az állami állások betöltésénél, a földosztásnál, az adókedvezményeknél, a felsőoktatási felvételeknél, illetve a jó tanulmányi eredmények elérésénél tandíjmentességet kaphattak, korlátozott számú engedélyek (dohányárusítás, italmérés, iparengedélyek) kiutalásánál is előnyt élveztek.

Mivel a társadalom megbecsültsége mellett kialakult az állami kedvezmények rendszere is, ezért óhatatlanul felmerült a kitüntetés jogos birtoklásának az ellenőrizhetősége iránti igény. Ezt különféle módon szabályozták, illetve többféle módon igyekeztek a hamisítók is kivenni részüket a

Károly Csapatkereszt áldásaiból. Ez a mentalitás akkor erősödött fel, amikor a Károly Csapatkereszt a zsidótörvények alóli mentességet is jelentett valamilyen formában. A hatóságok ugyan több-kevesebb sikerrel már a kezdetektől igyekeztek rendet vágni a kitüntetés jogos birtoklását igazoló sokaságában — mivel azonban a Csapatkeresztre való jogosultság nem a közlönyökben jelent meg, hanem csupán a csapatok parancsaiban öltött írásos formát — ezért nehéz volt a valódi jogosultság kiderítése arról nem is beszélve, hogy tömegeket érintett a téma. Mindazonáltal igyekeztek határidőt is szabni a Károly Csapatkeresztre való jogosultság utólagos megállapításának, amelynek azonban nem kedveztek a területvisszacsatolások. Többszöri határidőmódosítások után végül is olyan rugalmasan állapították meg a határidőt, hogy a jogosultságra vonatkozó utólagos megállapításnak lényegében csak látszólagos időbeni korlátja maradt.

1945 után azonban egymás után vonták el a Károly Csapatkereszttel járó kedvezményeket. A rendszerváltás után ugyan már nem volt semmilyen akadálya annak, hogy a Károly Csapatkereszt elismerésben részesítettek viseljék a kitüntetésüket, azonban a legfiatalabban kitüntetettek is a kilencvenedik életévük környékén jártak. A szerző szerint valószínűleg az a 107 évesen elhunyt dr. vitéz sepsi-nagybaconi MOLNÁR Károly orvos alezredes lehetett a kitüntetés utolsó viselője, aki — az 1991. évi tábournoki előléptetése után — egyenruháján viselte az I. világháborús kitüntetései között a Károly Csapatkeresztet.

A harmadik és negyedik főfejezetben a Károly Csapatkereszt formai motívumának az elterjedését mutatta be a szerző. Mivel a Károly Csapatkereszt rendkívül népszerű volt, így megjelenítésének a formai jegyei is kedvelté váltak. Tulajdonképpen se szeri se száma azoknak a jelvényeknek, amelyek a Károly Csapatkereszt valamilyen motívumát tartalmazták.

Mivel a Károly Csapatkereszt bevezetése és gyártásának kezdete között mintegy fél év telt el, azért különböző cégek gyártani kezdték, melyet a katonák megvásároltak. Később — a háború végéig — rendezett körülmények közé került a Károly Csapatkereszt gyártása és árusítása.

A háború után Ausztriában és Magyarországon továbbra is viselhető volt a Károly Csapatkereszt, az utólagos megállapítási igényekből fakadóan pedig igény volt a termelés folytatására, amely a háború időszakában kialakított bázison folyt tovább. A kitüntetésekhez pedig az egyenruha szalonokban lehetett hozzájutni. Hasonló volt a helyzet Ausztriában is, bár az Anschluss után a nagy német kitüntetések gyártó cégek éremkínálatába is bekerült a Károly Csapatkereszt.

A szerző figyelme arra is kiterjed, hogy a Károly Csapatkereszt adományozására abszurd úton is jogosulttá váltak egyesek. Ennek keretében mutatta be a szerző azon nőket, akik magukat férfinak álcázva kerültek ki a harctérre, ahol bátor magatartásukkal a Károly Csapatkereszt jogosultjává váltak. Ugyancsak a ritkaságok közé tartozónak tekinthetők a harctéri szolgálatra jelentkező cigányok, akik viszont a harcok során tanúsított hősiesség-

gükkel tűntek ki ily módon hozzájutva a Károly Csapatkereszthez. Végül pedig a szerző a zsidó származású Károly Csapatkereszttel kitüntetettekkel foglalkozik, elsősorban a zsidótörvények kapcsán, melyből az a konklúzió vonható le, hogy szűkülő formában ugyan de a hősök ezen csoportjának mindvégig jelentett valamilyen védelmet ezen kitüntetés.

A kötetben a főszöveg vége előtt kapott helyet a Károly Csapatkereszttel kitüntetettek válogatott névjegyzéke. A névjegyzék a teljes nevet, beleértve a nemesi előnevet, a címeket mint például a vitézi cím, is tartalmazza továbbá feltüntetésre került többnyire az illető rendfokozata, foglalkozása, közéleti tisztsége, tudományos és oktatói fokozata, a sportban elért eredményei, a díjak amelyekben részesült és a jelentős társadalmi presztizzsel járó beosztások feltüntetése is. A jegyzék nyilvánvalóan nem lehet teljes, hiszen a Károly Csapatkereszt kitüntetést — csupán a magyar lakosság körében — valószínűsíthetően több százezer ember kapott arról nem is beszélve, hogy az elcsatolt területeken élő magyar és nemzetiségi lakosság körében is sokan részesültek ezen elismerésben. A felsorolás tehát nem terjedhet ki a történelmi magyar haza területére, hanem csupán a trianoni békediktátum utáni magyar állam területét veszi figyelembe. Ebből a bőséges bázisból igyekezett a szerző az élet minden területére kiterjedő névjegyzéket összeállítani, amely nyilvánvalóan csak szubjektív és reprezentatív jellegű lehetett. A szerző tíz kategóriát állított fel közéleti személyek, zeneszerzők és zenészek, tudósok és egyetemi oktatók, az orvostudomány kiváló művelői, sportolók, képzőművészek, mérnökök, rendezők, színművészek és írók, étterem- és kávéháztulajdonosok kategóriákkal, ahol összesen 200 fő nevét tüntette fel. A névjegyzék végén pedig tíz osztrák név is szerepel az osztrák hírességek címszó alatt.

A könyv szövegét a „Károly Csapatkereszt a kultúrában és az emlékezetben” című rövid fejezet zárja. E szövegben a szerző kitért a Károly Csapatkereszt témájában készült színdarabra, novellákra, festményekre, filmre és az emlékművekre.

A kötetben a szerző a jegyzeteket a szöveges részt követően helyezte el. A mű 207 jegyzetet tartalmaz. A hivatkozások korrektek. Tartalmazzák a vonatkozó tartalmú mérvadó feldolgozásokat és azokat a levéltári gyűjteményeket, ahol a vizsgált téma iratainak a jelentős része fellelhető, továbbá a korabeli vonatkozó tartalmú hírközlések markáns cikkeit, a témát szabályozó lényeges jogszabályokat. A szerző a klasszikus végjegyzetek formációt alkalmazta.

A jegyzetekben 10 úgynevezett magyarázó jegyzet szerepel, amelyben hivatkozás feltüntetése nélkül ad magyarázatot a szerző olyan kérdésekre, amelyeknek a szövegben való kifejtését nem tartotta célszerűnek.

A jegyzetapparátusban magyar és német, valamint olasz nyelvű művekre való hivatkozások találhatók. 14 idegen nyelvű (13 német és egy olasz) műre — hét könyvre és hét folyóiratcikkre — 18 esetben hivatkozott a szerző. Emellett pedig az idegen nyelvű hivatkozások között található még

egy német nyelvű egyenruhakatalógus is, melyre a szerző egy alkalommal hivatkozott.

A 207 jegyzetben az alkotó két olyan műre is hivatkozott, melyek részben vagy egészében tudományos társaságunk tagjainak a tollából születtek:

- BODROGI Péter — MOLNÁR József — ZEIDLER Sándor: *A nagy magyar kitüntetéskönyv*. Budapest, 2005, Rubicon-ház Bt. 288 p. HU-ISBN 963 86 7211 0.

7.sz.jegyzet

- SÁGVÁRI György: Targyasult emlékezet. Emlékművek, múzeumok a Nagy Háborúból. *Hadtörténelmi Közlemények*, CXVIII.évf. (2005) 1-2.sz. 83-12.p. HU-ISSN 0017-6540.

115.jegyzet

Első látásra ugyan pontosnak tűnik a jegyzetapparátus, tüzetesebb szemlélődés nyomán azonban a felszínre kerül néhány disszonancia. Nem azzal kapcsolatban merülhet fel gond, amit a szerző rögzített. Azok az adatok helytállóak, hiányoznak azonban olyan bibliográfiai adatok, amelyek elősegíthetik a művek visszakereshetőségét:

- A Károly Csapatkereszt alapszabályzatára a szerző már az első jegyzetében, majd később több alkalommal is hivatkozott, azonban a kitüntetés alapszabályzatát tartalmazó jogszabályt csak a hatodik jegyzetben tüntette fel, azonban innen is hiányoznak a jogszabályt tartalmazó kiadvány pontos bibliográfiai adatai.;

- A bibliográfiai adatsorok a periodikák esetében általában nélkülözik az évfolyamok feltüntetését.;

- A jogszabályok esetében azok címe, vagy tárgya, valamint a jogszabályt megjelentető közlöny évfolyama, továbbá a jogszabályt megjelenítő első és utolsó oldal feltüntetése elmaradt, bár a közlönyben az adott jogszabály sorszáma általában szerepel a jegyzetekben.;

- Ugyancsak tendenciózan hiányzik a hivatkozott mű terjedelmének a feltüntetése, bár a konkrét hivatkozási oldal jelölésével a szerző nem maradt adós.

A jegyzetekben előfordulnak túlzottan nagyvonalú információk is. Például a 175. és 176. jegyzetben csupán annyi szerepel, hogy „Frontharcos album” és az idézett oldalszám.

Ettől eltekintve azonban a jegyzetekbe foglalt információk alapján a hivatkozott alkotások többsége bizonyára fellelhető, bár a szerző nem minden esetben könnyítette meg az olvasó helyzetét.

A jegyzetekben a jogszabályok és a folyóiratcikkek mellett tekintélyes súllyal vannak jelen a könyvekre való hivatkozások is. 37 kötetre 48 esetben hivatkozott a szerző (közülük hét német és egy olasz nyelvű).

A hivatkozások között szerepel hét kézirat (jegyzőkönyv jellegűek) és egy német nyelvű doktori disszertáció is.

A jegyzetapparátusból nem maradtak ki a levéltári anyagokra való hivatkozások sem. A „Hadilevéltár” és az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának az anyagaira hét esetben hivatkozott a szerző.

37 jogszabályra, köztük három törvényre is hivatkozott a szerző, összesen 46 esetben. E hivatkozások bibliográfiai adatai is hiányoznak. Van ahonnan a jogszabály cím is hiányzik, tendenciózusan elmarad a rendelet kibocsájtójának a megnevezése és a hónap valamint a nap jelölése, a jogszabályt megjelentető közlöny évfolyama, azoknak az oldalaknak a jelölése ahol a jogszabály található. Hivatkozásoknál nem elég csupán a törvény megnevezése. Például tűzharcos törvény, vagy katonai büntetőtörvény.

Sematizmus tartalmú, illetve jellegű irodalomra való hivatkozást a jegyzetek öt esetben tartalmaznak.

Albumra két alkalommal hivatkozott a szerző.

A hivatkozások között szerepel egy-egy magyar és német nyelvű egyenruha és ékítmény katalógus is.

23 folyóirat 59 cikkére hivatkozott a szerző, amelyek közül öt német nyelvű lap.

A jegyzetapparátusnak azonban vannak kevésbé szerencsés oldalai is. Nevezetesen az, hogy a 207 jegyzet már a duplája annak a mennyiségnek, ahol a szerzők a jegyzetekben csupán azok rövidítését és a hivatkozott oldalakat helyezik el, a hivatkozások bibliográfiai adatsorait pedig a forrás- és irodalomjegyzékben tüntetik fel, amelyekben viszont a hivatkozott anyagok szakmai csoportosításban kerülnek feltüntetésre. Ezt a szisztémát sajnálatos módon nélkülözi a mű, ami nem könnyíti meg a jegyzetapparátus használatát.

A jegyzetapparátust követi a személyekről, kitüntetésekről és okmányokról készült felvételeket tartalmazó mellékletek után a „jogszabályi melléklet”, amely a Károly Csapatkereszt alapszabályzatát és a csapatkereszttel kapcsolatos 20 rendeletet tartalmazza 1917-től 1944-ig. A rendeletek szövege a lényegét tartalmazza ugyan, azonban nem teljesen korhű, mivel a szerző ettől a szöveget helyenként napjaink nyelvtani szabályaihoz igazította.

Végezetül bizton állítható, hogy a szerző a jegyzetapparátus részleges hiányosságai ellenére szép kivitelű, jól szerkesztett, a témát aprólékosan feldolgozó, a történelmi tényeket objektív történelemszemléleten nyugvó és egzakt módon bemutató könyvet hozott létre a szerző, amelyhez ezúton is gratulálok, egyben pedig javasolom valamennyi a téma iránt érdeklődőnek, hogy a kötetet olvassa el.

A magyar rendvédelem-történet műveléséhez jó egészséget és további eredményeket kívánok!

Budapest, 2020. III. 28.

Tagtársi üdvözléssel:

Dr. PARÁDI József
a társaság elnöke

A kötet borítója

